HIZKUNTZA ETA EDUKIAK

2.3 Unitate didaktikoen egokitzapena

Ikasle etorkin bat ikastetxera heldu bezain pronto, maila eta gela batean kokatzen da; normalean, adinari dagokion mailan edo aurrekoan. Ikasle horrek, beste ikasleekin batera, bere herrialdean hasitako ikasketak jarraitu behar ditu berea ez den beste hizkuntza batean, beste kultura batean, beste hezkuntza-sistema batean, eta, agian, beste metodologia bat erabiliz. Hitz batean, beste mundu batean ikasten jarraitu beharko du. Egoera berri hori ez da erraza izango ikaslearentzat, eskolako edukiak eta hizkuntzak ikasteaz gain, gure ohiturak, moduak, portaera eta abar ikasi behar baititu.

Dokumentu honetan, halere, eskolako edukiei egin nahi diegu erreferentzia, baina ez dugu ahaztu nahi beste esparru horiek ere garrantzi izugarria daukatela ikaslearen integrazioan.

Hasierako mementoetan gure kezkarik behinena hizkuntza berria(k) irakastea izaten da, eta horretarako, plangintza bat prestatzen dugu ikaslea hizkuntza berria edo hizkuntza berriak ikasten has dadin. Lehen mementoan, lehentasuna ematen diogu "harremanetarako hizkuntzari", hauxe baita, ikasleak behar duena ikastetxean zein kalean moldatzeko. Lan horretan laguntzeko, ikastetxeetan irakasle batzuen laguntza izaten dugu (aholkularia, HIPIa, edo ordu libreak dituen irakaslea); batez ere, ikaslea ikasturtea hasita dagoela heldu bada.

Ikaslea, halere, ordu gutxi egoten da gelatik kanpo hizkuntza ikasten, ordu gehienak gela barruan ematen baititu, eta, berehala, kezka handia sortzen zaio tutoreari: ikaslea gelan dago, beste ikasleak arloetako edukiak ikasten ari dira, ikasle horrek ere ikasi behar dituenak, baina eduki horiek lantzeko, hizkuntza-maila jakin bat izan behar du.

Jakin badakigu ikaslea ezin dela gelako dinamikatik bazterturik egon "hizkuntza jakin arte"; izan ere, ikaslearen integrazioa gela barruan lortzen da eta gelako giroa da hizkuntza ikasteko testuingururik naturalena. Gainera, ikasle berriak gelako edukiak ikasi behar ditu eskolaratzean aurrera egiteko, eta gelatik kanpo ordu asko ematen baditu, zaila da gela arrunteko ikas-prozesuan sartzea.

Argi dago, beraz, ikasle etorkinak edukiak ikasi ahal izateko, gelako ekintzetan integratzen saiatu behar dugula. Agian, horrek gure metodologian zerbait aldatzea eskatuko digu; batez ere, edukiak irakasteko erabiltzen dugun euskarri bakarra hizkuntza bada, adibidez: testu bat irakurri, ahozko azalpen bat eman zalantzak argitzeko, testu horri buruzko galdera batzuei erantzun. Egoera horretan, ikasle etorkinak nekez ikasiko ditu lantzen ari diren eduki horiek. Baina eduki horiek beste modu batera lantzen baditugu, lan esperimental batzuen bidez, talde-lanen bidez... ikasle horrek zer ikusi, zer eman, zertan parte hartu, hots, zer ikasi izango du. Horrela, edukiak ikasteko aukera izango du eta edukiekin batera hizkuntza ere ikasten joango da; alegia, hizkuntza edukien bidez landuko du.

Guregan sortu den egoera eta kezka berri hori nahiko ezaguna da, aspaldidanik, hainbat herrialdetan. Mota askotako programak diseinatu dituzte ikasle etorkinekin lan egiteko: elebidunak, gelatik kanpoko programak, aldi baterako laguntzak... Ikerketak ere egin dituzte programa horietako arrakasta neurtzeko eta programa arrakastatsuen ezaugarriak identifikatu dituzte (Garcia[1] 1991).

[1] Garcia, E.E. "The Education of Linguistically and Culturally Diverse Students: Effective Instructional practices" http://www.ncela.gwu.edu/pubs/ncrcdsll/epr1/

PROGRAMA ARRAKASTATSUEN EZAUGARRIAK

1. Hizkuntza testuinguru naturaletan erabiltzen da.
2. Jarduerek aukera ematen dute entzuteko eta hitz egiteko.
3. Jarduerek lau gaitasunak garatzen dituzte: ahozko eta idatzizko ulermena, eta ahozko eta idatzizko adierazpena.
4. Jarduerek aukera ematen dute hiztegi berria —arloekin lotua —ikasteko.
5. Ikasleek aukera izaten dute bere kideekin hitz egiteko.
6. Akatsak onartu egiten dira ikas-prozesuaren zati gisa.
7. Atazen helburuak argi egoten dira ikasleentzat.
8. Ikasleek denbora izaten dute hizkuntza berria bereganatzeko; ez zaie hitz egitera behartzen.

Ikerketa horietan indarra metodologian jartzen dute, edukiak eta hizkuntza batera ikasi ahal izateko: hainbat parte-hartze mota eskaintzen duen metodologia, berdinen arteko lana bultzatzen duena, proiektuak garatzen dituena, etab.

Metodologiak eta ikasleari eskatzen zaion hizkuntza-mailak baldintzatuko dute ikasle berriaren parte hartzeko aukera. Argi dago hasiberri batek ezin izango dituela unitate didaktiko batzuk burutu batez ere, hizkuntza-arloarekin lotutakoak. Adibidez, argudiozko testuak ekoiztea eskatzen dutenak. Baina, lehen esan dugun bezala, badaude edukiak beste modu batera lantzeko aukera ematen duten beste unitate didaktiko asko. Eta horrela, ikasle etorkina has daiteke beste lagunak ikasten ari direna ikasten:

- Ikaslea gelan zer egiten den ikusten ari den bitartean zerbait ikasten ari da, nahiz eta hizkuntza berrian “hitzak ez izan” azaltzeko.
- Jarduera edo lan praktiko baten inguruan erabiltzen den hizkuntza oso ondo uler daiteke testuingurua oso konkretua delako, bertan izaten den elkarrizketa pautatuta dagoelako.
- Testuinguru erreala da, ez dago diseinatuta hizkuntza ikasteko. Egoera horietan ikasleek parte hartu nahi dute. Horrek esan nahi du ulertzeko eta hitz egiteko beharra sentitzen dutela.

Baina, nahiz eta onartu hori izan daitekeela biderik eraginkorrena, ezin da dena batera egin, tarteko bide batzuk topatzen saiatu beharko dugu, gure eguneroko jardueretan aldaketa batzuk eginez; horrela, pixkanaka-pixkanaka, denon artean, gure esku-hartzea hobetu egingo da.

Hemen egin nahi dugun proposamena esparru horretan kokatu nahi genuke: gaurko eskola-ereduan dauzkagun materialekin eta baliabideekin, zer-nolako tresnak erabil ditzakegun ikasle etorkinari parte hartzeko aukera emateko, neurri batean behintzat.

Unitate didaktiko bat edo ikasgai bat egokitzeko gida

Gaur egun, arloetako helburuak eta edukiak unitate didaktikoen bidez garatzen ditugu, eta, oro har, testu-liburu batean oinarrituta daude. Merkatuan mota askotako liburuak topatzen ditugu, proposamen desberdinekin, eta eskola bakoitzak bere hezkuntza-proiektuarekin bat egin dezakeena aukeratzen du. Badira, esate baterako eta gaiei dagokienez, gai jakin bat garatzen dutenak, proiektuak lantzen dituztenak, arlo bat baino gehiago batera lantzen dituztenak; eta metodologiari dagokionez, ikasleen arteko elkarlana bultzatzen dutenak, edo galde-erantzunetan edo bakarkako lanean oinarritzen direnak...

Testu-liburu horiek, mementuz behintzat, ez daude ikasle etorkinentzat diseinatuta, hizkuntza-jakinduria maila bat eskatzen dute, eta irakasleok testu-liburu horietan lantzen diren edukiak landu behar ditugu hizkuntza ikasten hasi den ikaslearekin.

Irakasleok, unitate bat ikasleekin lantzen hasi baino lehen, unitatea aztertu ohi dugu: lana planifikatzeko, unitatea gelan dugun errealitatera egokitzeko, gure ikasleentzako helburuak zehazteko, jarduerak banatzeko eta metodologia egokitzeko, eta jarduera bakoitzean beharko den materiala zehaztu eta prestatzeko. Gelan ikasle etorkin bat badaukagu, galdera hauei erantzun beharko diegu: Nola landu unitatearen helburuak ikasle etorkinarekin? Nola egokitu unitatea ume etorkinak gelan parte har dezan?

Lehen Hezkuntzako hasierako mailetan errazagoa dirudi, materialak —irudiz beteak— daudelako eta hizkuntza-maila ez delako oso altua. Baina mailetan aurrera joan ahala, zailago bihurtzen da: liburuek testu luzeak dauzkate, hizkuntza akademikoaren ezaugarriak dituzte, kontzeptu abstraktuak agertzen hasten dira, eta, gainera, gelako jardunaren zati garrantzitsu bat hizkuntzan oinarritzen da, hots, azalpenak, galde-erantzunak, testu idatzien ekoizpenak...

Horrek, halere, ez du esan nahi zerbait egin ez dezakegunik. Agian, ikasle berriaren lehen urtean ezin izango ditugu helburu eta eduki guztiak landu, baina unitate bakoitzean oinarrizko eta gutxienezko helburuak eta edukiak aukera ditzakegu, harekin lantzeko. Ingurunea eta Matematika arloek, adibidez, aukera ematen dute egokitzapena egiteko.

Testu-liburua irakasleon eskuetan dagoen beste baliabide bat da, gure jardunean laguntzen digun tresna, ez ito behar gaituen zerbait. Irakasleok testu-liburua egokitu egiten dugu gure ikasleak kontuan izanda, ikasle etorkinak egon ala ez. Horrenbestez, unitate didaktikoa edo ikasgaia hasi baino lehen, edo lantzen ari garen bitartean, konturatzen gara hainbat edukitan gehiago sakondu behar dugula, beste modu batean planteatu behar ditugula, gure ikasleek ikasi ahal izateko, edo beste hainbat ez ditugula landu behar. Hori normala da testu-liburuak ez baitaude ikasle jakin batzuentzat diseinatuta, eta nolabait gure “errealitatera” egokitu behar ditugu.

Gure errealitate berri horretan, ikasle etorkin bat edo batzuk egon daitezke gela barruan; ikus dezagun nola egin dezakegun egokitzapen bat arloko edukiak landu ahal izateko.

Bide hori lantzeari ekin diogu, eta unitate didaktiko baten egokitzapena prestatu dugu: ikastetxeetan ohikoa den testu-liburu bat hartu eta egokitzapena egiten ausartu gara. Ausartu diogu, ez dugulako inoiz horrelako lanik egin, eta, gure ustez, jarraipena izan behar duen lan baten hasiera besterik ez da.

Bide batez, esango dugu egokitzapena egiten egon garen bitartean konturatu garela egokitzapena egitea estrategia ona dela gure esku-hartzea hobetzeko: alde batetik, aukera eman digu landuko diren edukiak eta gaiak osotasunean ikusteko, eta, horrekin lotuta, jarduerak hobeto antolatzen lagundu digu; beste alde batetik, unitatean landuko diren oinarrizko edukiak aukeratzean, badakigu zeri eman beharko diogun garrantzi handiagoa unitatea lantzerakoan. Bukatzeko, baliagarria izan zaigu tutorearen zein laguntza-irakaslearen zereginak zehazteko.

Adibidea bukatu ostean, egokitzapen bat egiteko eskema osatzen saiatu gara. Horixe da hurrengo kapituluan daukazuna.

Unitate didaktikoaren egokitzapenaren adibidea beste dokumentu honetan topa dezakezu: “*Unitate didaktiko baten egokitzapena: Dietaren txostena egitea”* izenburukoan.

Unitate didaktikoaren egokitzapena prestatzen, ikasleekin gaia hasi baino lehen

Irakasleak, unitatea ikasleekin hasi baino lehen, gaiaren nondik norakoa aztertu ohi du lana planifikatzeko, material lagungarriak prestatzeko, tenporalizazioa egiteko... Memento horretan egokitzapena egin dezake.

Egokitzapena egiteko irizpide nagusia ikaslea bera litzateke: ikaslearen hizkuntza-maila eta gaiari buruz duen ezagutza.

Unitate didaktikoaren ohiko ordenari jarraitu diogu.

Unitatearen helburuak eta asmoak

1.- Helburuak edo xedea ondo definitu.
- Helburu edo xede zehatzek edukiak edo landu nahi dena hobeto definitzen laguntzen dute, eta ebaluazioa errazten dute.
- Helburuaren edo xedearen egokitzapena egin ikasle etorkinentzat (adibidez, ikasle guztientzako helburua bada "dietaren txosten bat egitea", ikasle etorkinentzat honako hau izan daiteke: "dietaren txostena egitea, eredu bati jarraituz eta eredu baten laguntzaz").

2.- Gutxieneko edukiak aukeratu.
- Gaia ondo garatzeko beharrezko edukiak aukeratu: oinarrizko kontzeptuak, eduki funtzionalak prozedurekin lotuak...
- Edukiak ondo zehazteko, oso lagungarria izan daiteke kontzeptu-sare bat edo eskema bat egitea.

3.- Gaia lantzeko beharrezkoak diren aurrezagutzak zehaztu
Gaiaren nondik norakoa aztertu ondoren, ikasleak unitatea lantzeko jakin beharko lukeena zehaztuko genuke:
- Beharrezkoa duen informazioa: erreferente kulturalak, batez ere.
- Prozeduraren bat: taula bat irakurri, adibidez.
- Hizkuntza: gaiari lotutako lexikoa, zenbait esapide, testu mota baten ezaugarriak...

4.- Laguntzeko materialak bilatu:
- Gaiarekin lotura duen ipuinen bat, bideoren bat... Horiek, batez ere, erreferente kulturalak emateko erabil daitezke.
- Gaiari buruzko irudi bidezko hiztegia.
- Egin behar dutenaren ereduren bat, helburua hobeto ulertzeko.

Unitatearen jarduerak

1.- Gutxieneko edukiak lantzeko egokienak diren jarduerak aukeratu.
Jarduerak aukeratzeko, honako irizpide hauek hartu ditugu kontuan:
- Gutxieneko edukiak lantzen ditu.
- Ikasleak uler dezake eskatzen zaiona; beraz, ikas dezake.
- Jardueraren helburua argia da: ikasleak uler dezake zertan ari den.
- Ikaslearen nolabaiteko parte-hartzea eskaintzen du.
- Jarduerak proposatzen duenak egokitzapena egiteko aukera ematen du.
- Jardueran erabiltzen den materiala ondo ulertzen da: irudiak ditu, informazioa ondo antolatuta dago...

2.- Jardueretan lantzen diren ideia-gidak identifikatu.
Normalean, jarduera bakoitzak eduki bat edo bi lantzen ditu. Ondo legoke guk hori argi izatea, oinarrizkoa den ariketan edo ekintzan arreta jartzeko.

3.- Jardueraren garapena eta moldapena egin.
Jarduera diseinatuta dagoen bezala, ulertzeko aukera eskaintzen duen ikusi behar da: irudiak dituen, informazioa ondo egituratuta edo banatuta dagoen, metodologia egokia den...
Batzuetan, egokitzapenen bat egin beharko dugu ikasleak jardueran parte-hartzeko. Hona hemen egokitzapen mota batzuk:
- Metodologian aldaketak egin:
  - taldekatze motak aldatu
  - denbora gehiago eman jarduera egiteko
  - irakasleen esku-hartzea zehaztu.
- Material osagarria edo lagungarria eskaini.
- Jarduera testu batean oinarritzen bada, testua moldatu:
  - ideia nagusiak azpimarratuz: hitz-gakoak eta aditzak identifikatu,
  - lexikoa alboan eman,
  - testua ulertzen laguntzen duten irudiak eskaini,
  - eskema bat eskaini,
  - lerroalde bakoitzean galdera bat egin oinarrizkoa dena argitzeko...

Jarduerak antolatzeko eta egokitzapena egiteko honako eredu hau erabili dugu:

Jarduera edo jarduera multzoen nondik norakoa ikasle guztiekin egitekoa.

Ikasle etorkinak jarduera egin ahal izateko egindako aldaketak, moldaketak, egokitzapenak.

Ikasleak zer behar duen jarduera egiteko: ahozko hizkuntza/idatzizko hizkuntza

	JARDUEREN GARAPENA	EGOKITZAPENA/ALDAKETAK
JARDUERA	Non agertzen den (orrialdea eta abar)	
HELBURUA	Zer eskatzen dion ikasleari jarduera honek	
IDEIA GIDA	Jarduerak lantzen duen oinarrizko edukia.	
GARAPENA		
HIZKUNTZA		
TALDEKATZE MOTA		
DENBORA		
MATERIALA		
BEHARRAK		

Ikasleak jardueran parte hartzeko behar duena identifikatu: aurretik lexikoa landu, testu baten egitura ezagutu...

4.- Jarduerak antolatu, laguntza mota zehaztu eta planifikazioa egin.

- Oso garrantzitsua da lan hori laguntza-irakaslearekin koordinatzea.
- Tutoreak laguntza irakaslearekin lana banatu beharko luke laguntza motak nolakoa izan behar duen zehazteko: batzuetan, aurretik, zenbait eduki, hitz, kontzeptu, prozedura eta abar lantzea izango da; beste batzuetan, laguntza-irakaslea gela barruan egotea; beste batzuetan, testu bat egokitzea...
  (eranskinean laguntza-irakaslearen esku-hartzea gidatzeko eskema bat eskaintzen dugu)

Unitatearen ebaluazioa

Ikaslearen ebaluazioa: edukien eta helburuen ebaluazioa prestatzeko, ikasleak egingo duen prozesua behatzeko adierazle batzuk presta ditzakegu, eta horretan edukiak ebaluatzeaz gain, integrazio-prozesuan emandako urratsak ere azpimarratuko ditugu.

Ebaluatzeko idatzizko frogaren bat balego, kontuan hartuko genituzke testuak moldatzeko erabili ditugun jarraibideak.

Unitatea amaitu ondoren: egokitzapenaren ebaluazioa

Azken proposamena luzatu nahi dugu: unitatea ikasleekin landu ondoren, egokitzapenaren ebaluazioa egitea. Uste dugu lagungarri izan daitekeela erabilitako estrategiak eta prestatu diren materialak egokiak izan diren ala ez ikusteko; eta egokiak izan ez badira, zergatia bilatuko dugu. Unitatea ebaluatzerakoan, puntu hauetan jarriko genuke arreta:

- Helburuak bete diren ala ez.
- Erabilitako materialak baliagarriak izan diren ala ez.

- Jarduerak egokiak izan diren ala ez. Zergatia bilatu:
    - ikasleek helburua argi zutelako
    - talde-lana bada ikasleen artean ondo moldatu direlako
    - materialak egokiak izan direlako
    - tenporalizazioa ondo planifikatuta egon delako...

Komeni da hori guztia idatzita uztea, beste irakasleekin konpartitzeko, beste irakasleren bati lagungarri gerta dakioke eta. Elkarlana eta esperientziak konpartitzea beti garrantzitsua izaten da eta oso garrantzitsua bihurtzen da honelakoa bezalako egoera berri baten aurrean.

ERANSKINA:
LAGUNTZA-IRAKASLEAREN LANA ZEHAZTEKO TAULA

IKASLEA:		MAILA
ARLOA:	GAIA	
XEDEA/HELBURUAK		
EDUKIAK		
HIZKUNTZA	ARLOKOAK	

ESKU-HARTZEA

	ZER EGIN	MATERIALA	NON
Gelakoekin landu aurretik			Laguntza gelan
Gelakoekin landu bitartean			Gela arruntean